

Sem i Asker - fra landbruksskole til Statens småbrukerlærerskole og lærerutdanning ved Universitetet for miljø- og biovitenskap - 1800-tallet til 2009

Av Strangstadstuen/Finstad/Lefdal

Landbruksskolene

Den første landbruksskolen i Norge ble startet i 1825. Denne og de som kom utover 1800-tallet var ofte private og lærerne hadde utdanning fra Danmark eller Tyskland. Norge fikk en høyere utdanning i landbruksfag på Ås rundt 1850. Etter hvert ble landbruksskoler med godkjente læreplaner opprettet av amtene. Elevene var som regel sønner av bønder med større bruk, og det ble lagt stor vekt på praksis. Elevene var skolestyrerne sine tjenere, sier Kile (1997 a), deres arbeidskraft var nødvendig for gardsdrifta på skolen.

Brødrene Holtsmark fra Lier startet landbruksskole på Øvre Sem gård omkring 1875. Fra 1888 ble skolen leid av Akershus amt, samtidig sendte Buskerud amt elever dit. Da disse amtene opprettet egne skoler, mistet landbruksskolen på Sem statsstøtte. Eierne ønsket å selge eiendommen som var på 200 mål (Kile, 1997 b).

Statens småbrukerlærerskole

Tidlig på 1900-tallet viste en landbrukstelling at 57 % av alle bruk i Norge var under 20 daa. Forholdene for de som bodde på disse brukene var vanskelige (Kile 1997 b).

Halfdan Cock-Jensen var landbruksutdannet og ivrig forkjemper for å bedre småbrukernes kår. Han mente at den eksisterende opplæringen i landbruk ikke tok hensyn til de faktiske forhold. I samarbeid med Venstrepolitikerne, industriherren og skipsrederen Gunnar Knudsen kjempet han for småbrukerne og opplæring for disse. Begge ble medlemmer i en offentlig oppnevnt komité som skulle utrede småbrukerundervisningen. Gunnar Knudsen ble statsminister i 1913 og han var også leder av landbruksdepartementet.

Etter flere komitéinnstillinger endte forslaget opp med å starte en lærerskole med et mønsterbruk. Fagene skulle i hovedsak dreie seg om smånæringene og hagebruk. Landbrukskomitéen gikk inn for at skolen skulle legges utenom landbrukshøgskolen på Ås og på denne måten kunne skolen arbeide mer selvstendig. Stortingsdebatten om denne saken sommeren 1914 var preget av store motsetninger og den endte med at statsministeren sa. ”Blir mit arbeide underkjendt, som jeg gaar ut fra at det blir, saa trækker jeg mig gjerne tilbake fra min stilling” (Kile 1997b, s. 31). Dette er første og eneste gang det er reist kabinettsspørsmål i en utdanningssak i Norge. Ingen ønsket regjeringsskifte i den urolige situasjonen som Europa var i, og Knudsen fikk flertall for saken.

Landbruksskolen på Sem sto tom og den ble kjøpt for kr 128 500 for å huse Statens småbrukerlærerskole. Skolen ble åpnet i januar 1915. Kile beskriver en skoledag slik: ”Skuledagen var lagd opp med 4-5 timars teoretisk undervisning om føremiddagen og praktiske øvingar om ettermiddagen. Dei som hadde øvingar i husdyrrøkt, måtte og vere med i stellet i tida frå kl. 6 til kl. 8 om morgonen. Elevane vart inndelte i fire praksisparti, som skiftesvis hadde kvar si veke i jordbruk, hagebruk, husdyrbruk og handverk. Teoriundervisninga gjekk føre seg fyrst og fremst ved førelesningar. Nokre lærarar sette også elevane til å halde foredrag for kvarandre, med påfølgjande ordskifte og kritikk. I samband

med foredraga fekk dei dessutan lære seg til å nytte lysbilete, plansjar og modellar, og dette gav god førebuing for lærararbeidet som venta dei” (Kile 1997b, s. 42).

Viktige teorifag var naturfag og økonomi, men også landmåling, landbrukshistorie, landbruksrett, arbeidslære og statistikk. Skolen hadde også en egen handverkslærerutdanning.

Et fag som kan trekkes fram som eksempel på faglig nyutvikling er ferskvannsfiske. Etter at en av lærerne, Joakim Harstad, hadde gjort flere studieturer i utlandet startet han klekkeri og fiskedammer i Semsvannet og skolen leverte settefisk til mange ferskvann i området. Harstad startet også opp undervisningen innen pelsdyr. I 1933 fikk han ansvaret for undervisningsøvelsene da læreren som hadde hatt dette faget sluttet. Harstad tok kontakt med Det pedagogiske seminar ved Universitetet i Oslo, og var tilhører i forelesningene der for å lære mer pedagogikk.

Kile skriver at under krigen var skolen preget av påbud og forbud, likevel fantes en aktiv motstandbevegelse på Sem. Det sosiale livet ble styrket ved at Alf Prøysen ofte deltok i underholdningen med viser og sketsjer. Prøysen var griskokk på en nabogard i den tida.

Etter krigen kom debatten om det var behov for to høgere utdanningsinstitusjoner i landbruket. På 50-tallet ble det foreslått å slå dem sammen, ikke minst på bakgrunn av det politiske arbeidet i Jordbrukets produksjons- og rasjonaliseringskomité. Norsk landbruk måtte rasjonaliseres og utdanningen likeså. I 1960 ble sammenslåing vedtatt i Stortinget.

Kile skriver (1997 b, s. 187): ”Då det siste kullet av småbrukskandidatar forlet Sem i 1963, hadde Statens småbrukerlærerskole utdanna lærarar og rådgjevarar for det norske jordbruket i mest eit halvt hundre år. Denne tida var prega av store og omfattande endringar både i jordbruket og samfunnet i det heile.”

Institutt for pedagogikk og etterutdanning

Norges landbrukshøgskole tok over skolen og i 1965 startet Edvin Kile det første foreløpige pedagogikk-kurset på Sem. John Peder Tandberg var student ved dette første kurset og han ble året etter engasjert som lærer og ble seinere leder for etterutdanningsvirksomheten.

Pedagogikkutdanningen ble godkjent i Stortinget i 1969 og fra 1970 ble Institutt for pedagogikk og etterutdanning formelt opprettet. Instituttet drev lærer- og rådgiveropplæring fram til 1990. Samtidig var også Institutt for biavl lokalisert på Sem. Begge instituttene ble overført til Ås tidlig på 1990-tallet og Sem ble pusset opp og drives i dag som kursstedet Sem Gjestegård, eid av Universitetet for miljø- og biovitenskap.

Program for pedagogikk

Fra høsten 1997 til 2003 ble lærerutdanningen videreført under Program for pedagogikk. Praktisk-pedagogisk utdanning (PPU) ble startet i 1999 med lærerutdanning for realfagslærere og naturbrukslærere. PPU er en 1-årig lærerutdanning som bygger på gradsutdanning i realfag og/eller fagutdanning i naturbruk. Se mer under link:

<http://www.umb.no/larerutdanning/artikkel/praktisk-pedagogisk-utdanning-ppu>

Seksjon for læring og lærerutdanning

Fra 2004 ble lærerutdanningen flyttet til Institutt for matematiske realfag og teknologi, som Seksjon for læring og lærerutdanning. Høsten 2004 startet 5-årig integrert lærerutdanning,

Lektorutdanning i naturvitenskapelige fag - LUN. Disse studentene får en integrert lærerutdanning i et realfagsstudium hvor de kan velge minst to av fagene kjemi, biologi, fysikk, naturfag, matematikk, geofag. se <http://www.umb.no/studietilbud/artikkel/5-arig-master-lektorutdanning-i-naturvitenskapelige-fag>

I lærerutdanningene ved UMB legges det vekt på at studentene skal ha en sterk faglig kompetanse, en fag- og yrkesdidaktisk kompetanse som har perspektiver til samfunn, natur og miljø. Studentene skal også ha en solid kompetanse innen kommunikasjon og være utviklingsorienterte.

Studenttallet ved lærerutdanningene ved UMB er i 2009 (pr 31.12.2008)

PPU:

22 heltid, 32 deltid start 2008 og 17 deltid start 2007. I alt 71 studenter.

Fra høsten 2009 har departementet økt opptakstallene slik at det til sammen vil være 100 PPU studenter ved UMB.

LUN:

LUN startet høsten 2004 ved UMB. Flere av studentene har gått over fra andre studieprogram ved UMB og derfor har vi årskull fra 2002. Til sammen ca 70 studenter følger studieprogrammet våren 2009.

Fra høsten 2008 begynte UMB reelt å samarbeide med Høgskolen i Østfold om overgangsordninger for allmennlærerutdanningen til LUN. I forbindelse med utviklingen av allmennlærerutdanningen og alliansearbeid både i Oslofjordalliansen og Universitetsalliansen Oslo har UMB åpnet opp for at allmennlærerstudenter kan søke overgang til LUN innen realfag.

Universitetspedagogikk

Kollegiemøtet ved NLH (nå UMB) vedtok 17. oktober 1985 at fra 1. januar 1987 skal nytilsatte i faste vitenskapelige stillinger med undervisningsplikt ha gjennomgått et obligatorisk kurs i universitetspedagogikk senest 2 år etter tilsetning dersom de ikke oppfyller kvalifikasjonskravet på tiltredelsestidspunktet. I tråd med dette blir kravet til pedagogisk kompetanse i undervisnings- og forskerstillinger ved UMB presisert slik i stillingsannonser: *"Foruten vitenskapelig kompetanse er det viktig med undervisningserfaring, pedagogisk og administrativ kompetanse. Søkere uten formell kompetanse i pedagogikk forplikter seg innen 2 år å gjennomføre UMBs kurs i universitetspedagogikk"*.

Siden 1988 har universitetspedagogikken vært tilknyttet enheten for lærerutdanning. UMB gir årlig minimum ett kurs for ansatte ved UMB og Norges veterinær høgskole.

Forskning

Forskningen ved seksjonen ledes av forskergruppen KUL, Kunnskap, Undervisning og Læring. Se mer under: <http://www.umb.no/imt/artikkel/forskning-lering-i-naturbruk-og-naturfag>.

Du finner også egne linker til større forskningsprosjekter ved seksjonen på vår hjemmeside, f.eks: Sustain, ElevForsk, Lærende nettverk.

Kilder

Kile, Edvin 1997 a. Landbruksskolen 1825-1990. Mål, innhold, arbeidsmåtar
Landbruksforlaget.

Kile, Edvin. 1997 b. Statens småbrukerlærerskole. Sem i Asker 1915-1963
Norsk Sivilagronomlag